Leila Kurki

15.11.2017

Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta
TuV@eduskunta.fi

VNS 6/2017 vp

STTK:n lausunto: Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon 1. osa Jaettu ymmärrys työn murroksesta

Lausunnon keskeinen sisältö:

- Selonteko toimii hyvin pohjana visiotyön jatkolle, mutta samalla sen johtopäätöksiä on koko ajan myös päivitettävä.
- Tärkeintä on pitää mielessä, että tulevaisuus ei ole deterministisesti määrittynyt, vaan yhteiskunta voi itse päättää, millaisen tulevaisuuden se haluaa toteutuvan. Koska digitalisaation vaikutukset työelämässä ovat pitkälti institutionaalisesti ja kulttuurisesti määräytyviä, yhteiskunnalla on monia keinoja edistää ja säädellä teknologisen kehityksen suuntaa ja seurauksia.
- Poliittisten valintojen motiivina ja tavoitteena tulisi olla hyvän yhteiskunnan ja työelämän rakentaminen. Teknologia ja markkinat on nähtävä välineinä tavoitteen saavuttamiseksi, ei pääasiana.
- Veropohjan laajentaminen, hyvän alustatalouden toimenpiteet, sekä väylien avaaminen yhteisöjen itseohjautuvalle toiminnalle vaativat lisää tutkimustietoa ja laajapohjaista keskustelua, mutta myös pikaisia korjauksia esimerkiksi alustojen verotuskysymyksissä.
- Työntekijä-aseman uudelleen määritteleminen erilaisissa työn teon tilanteissa, verotuksessa ja sosiaaliturvan eri järjestelmissä on kiireellinen toimenpide, joka olisi valmisteltava jo meneillään olevalla hallituskaudella.
- Aikuiskoulutusjärjestelmän uudistaminen, sekä yritysten ja julkisen sektorin organisaatioiden työntekijöiden osaamisen päivittäminen ja kehittäminen vaativat sekä säädöksien, että rahoitusjärjestelmien muutoksia. Uudistukset tulisi saada alulle jo tämän hallituskauden aikana.

Leila Kurki 15.11.2017

Yleistä

Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon 1. osa Jaettu ymmärrys työn murroksesta on hyvä yhteenveto tutkimuskirjallisuudessa käytävästä keskustelusta teknologian aiheuttamasta työelämän muutoksesta. Asiakirja heijastaa tämän hetken pohdintoja laajasti ja tuo esiin nyt näköpiirissä olevia haasteita niin yhteiskunnan kuin työelämän kehittämisessä tulevina vuosina.

Raportti toimii hyvin pohjana visiotyön jatkolle, mutta samalla sen johtopäätöksiä on koko ajan myös päivitettävä. Vision tulee olla aidosti tulevaisuussuuntautunut ja pitkälle jatkuva prosessi, jonka aikajänne on vähintään 10-20 vuotta.

On selvää, että eri skenaariot työn murroksesta sisältävät paljon uhkia, mutta myös innostavia mahdollisuuksia. Jatkotyön kannalta on kiinnitettävä erityistä huomiota raportin tärkeään johtopäätökseen jaetun ymmärryksen tarpeesta, sillä nyt teknologian kehityksen seurauksia tarkastellaan kovin erilaisista lähtöolettamuksista ja motiiveista käsin. Tärkeintä on pitää mielessä, että tulevaisuus ei ole deterministisesti määrittynyt vaan yhteiskunta voi itse päättää, minkä suunnan se haluaa toteutuvan.

Raportin jatkotyö (2. osa)

Raportin jatkotyössä olisi painotettava erityisesti sitä, että poliittisten valintojen motiiveina ja tavoitteina on hyvän yhteiskunnan ja työelämän rakentaminen. Tavoitteiden pitäisi näkyä selkeästi kaikissa yksittäisissä toimenpiteissä. Kaikessa toiminnassa on varmistettava tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutuminen niin lainsäädännössä kuin käytännössäkin.

Koska digitalisaation vaikutukset työelämässä ovat pitkälti institutionaalisesti ja kulttuurisesti määräytyviä, yhteiskunnalla on monia keinoja edistää ja säädellä teknologisen kehityksen suuntaa. Tasapainoinen yhteiskunnan kehitys edellyttää päättäjiltä näiden keinojen tarkkaa punnintaa ja kun on tarpeen, myös aktiivista käyttöä.

Teknologian vaikutusten suodattimia ovat esimerkiksi Myer'in mukaan (Meyer H. 2016 Five filters moderate the technical revolution) eettinen (rajoituksia tavoille, joilla teknologiaa sovelletaan), sosiaalinen (ihmisten ja organisaatioiden toiminnan pohjalta syntyvät rajoitukset), institutionaalinen (esim. yritysten hallinnointimalli, koulutusjärjestelmä, työmarkkinajärjestelmä), säädöksellinen (lainsäädännölliset rajoitukset teknologian soveltamistavoille), sekä taloudelliset (teknologian hyödyntämisen edellyttämät ei-teknologiset innovaatiot) filtterit.

Leila Kurki 15.11.2017

Työn murros ja sen seurauksia

Talouskasvu ja verotus

Tulevina vuosina on varauduttava myös matalan talouskasvun aikaan. Digitalisaation edetessä teknologiasta on kuitenkin mahdollista saada suuriakin tuottavuushyötyjä. Samalla suuri määrä tehtävistä korvautuu teknologialla, jolloin vaarana on eriarvoisuuden kasvu. Mikäli työn tarjonta vähenee niin, että suuri joukko jäisi ilman työtä tai työllistyisi vain satunnaisesti erittäin matalapalkkaisiin tehtäviin, niin edessä on koko yhteiskunnan palvelujärjestelmän mureneminen, jos veropohjaa ei onnistuta laajentamaan uusiin lähteisiin.

Esimerkiksi alustataloudessa nämä merkit ovat jo nähtävissä. Jatkossa pohdittavia ratkaisuja ovat myös mm. työajan lyhentäminen ja työn jakaminen useammalle, sekä erilaiset sosiaaliturvan uudet ratkaisut.

Alustatalous

Globaalien alustojen avulla tehtävä työ on vielä marginaalista Suomessa ja Euroopassa, mutta sen arvioidaan laajentuvan yhä useampaan tehtävään. Alustatalouden työ voi olla tulevaisuudessa hyvä ratkaisu monelle työnhakijalle tai lisäansioita haluavalle, mutta sen pelisääntöjä ja toimintatapoja on kehitettävä paljon ennen kuin siitä saadaan todellinen vaihtoehto.

Valta alustatalouden kehittämisessä on tähän asti ollut alustojen lähinnä Yhdysvaltalaisilla omistajilla, josta on ollut monia negatiivia seurauksia näissä töissä työskenteleville. Euroopassa on useita oikeusjuttuja tällä hetkellä käsittelyssä, joissa keskeinen kiista koskee alustalla työskentelevän asemaa ja oikeuksia, sekä alustan omistajan velvollisuuksia suhteessa työn tekijään ja yhteiskuntaan.

Alustoilla työskentely voi olla myös laadukasta työntekoa. Esimerkiksi Tuomo Alasoini (Talous ja yhteiskunta-lehti 3/2017) on listannut 10 toimenpidettä hyvän alustatalouden työn edistämiseksi. Keskeistä on työn tekijöiden oikeuksien ja velvollisuuksien määritteleminen, suojaavat turvajärjestelmät, joustavat työmarkkinasiirtymät, apu työntekijöiden hyvinvointiongelmiin ja urasuunnitteluun, alustatyön eettisten ja moraalisten riskien läpinäkyvyys, sekä alustojen mahdollistama matalan kynnyksen osallistuminen heikossa työmarkkina-asemassa oleville.

Leila Kurki 15.11.2017

Työsuhteet ja yhteisöllisyys

Tilastojen ja tutkimusten valossa tällä hetkellä näyttää siltä, että vakinaiset työsuhteet eivät ole häviämässä mihinkään. Myöskään ns. epätyypilliset työt eivät juurikaan ole lisääntyneet. Itsensätyöllistäjien määrä sitä vastoin on hienoisessa kasvussa. Erityisenä ongelmana ovat ne työnsä menettäneet, joiden on vaikea eri syistä päästä takaisin työhön. Heidän kohdallaan kannustimet kouluttautumiseen tai muuhun yhteisölliseen aktivisuuteen ovat nyt lähes negatiiviset.

Yhteisöllisyys sinällään ei ole kadonnut, päinvastoin, mutta se on muuttanut muotoaan. Yhteisöllisyyden suurin käyttövoima ovat netin erilaiset alustat ja paikalliset, itseohjautuvat yhteisöt. Oletus siitä, että teknologia vapauttaisi ihmisiä enemmän yhteisöllisyyteen toteutuu vain, jos ihmiset itse niin haluavat. Yhteisöihin osallistuminen riippuu henkilökohtaisesta motiivista ja innostuksesta, sitä ei poliittinen päättäjä voi synnyttää. Tehtäväksi jää sellaisten olosuhteiden, väylien ja välineiden tarjoaminen, jotka alentavat kynnystä osallistua.

Polarisaatio ja osaaminen

Digitalisaatio ja automatisaatio ovat jo nyt korvanneet rutiinityötä ja ammattien tehtäväosia, ja tämä suunta todennäköisesti jatkuu. Kyse ei ole kokonaisten ammattien katoamisesta, vaan enemmänkin ammattikuvien sisällä olevien tehtäväkokonaisuuksien automatisoinnista ja/tai digitoinnista.

Ammatteja enemmän teknologian kehityksellä on vaikutusta toiminnan muutokseen, eli työn organisointiin, johtamiseen, verkostojen kehittymiseen ja liiketoimintamalleihin. Tässä kriittisin väline on osaamisen varmistaminen. STTK on esittänyt, että yhteistoimintalainsäädäntö uudistettaisiin siten, että nykyinen laki jaetaan kahteen osaan. Työvoiman vähentämistä, uudelleenjärjestelyjä sekä liikkeenluovutusta koskevat säännökset säilyisivät ennallaan ja muilta osin säädettäisiin kokonaan uusi laki työpaikan toiminnan kehittämisestä, painotuksena osaamisen kehittäminen.

Peruskoulutusta olisi kehitettävä vastaamaan muutokseen ja elinikäisen oppimisen valmiuksien hallintaan, ja digiosaaminen (laajassa mielessä) olisi sisällytettävä kaikkeen koulutukseen. Aikuiskoulutusjärjestelmä ja sen rahoitusmalli tulisi uudistaa perusteellisesti palvelemaan työelämää ja aikuisten täydennys- ja lisäkoulutustarpeita. Kotouttamiseen tulisi ohjata resursseja paljon nykyistä enemmän.

Käyntiosoite:
Mikonkatu 8 A, 6. krs
0100 Helsinki
Postiosoite:
PL 421
00101 Helsinki

Puhelin: (vaihde)
(09) 131 521
Faksi:
(09) 652 367
Sähköposti:
etunimi.sukunimi@sttk.fi

www.sttk.fi

Leila Kurki 15.11.2017

Työn määritelmä ja työntekijän asema

Työn arvottamisesta ja työntekijä-aseman nykyisen määritelmän uudistamisesta tulisi käynnistää laajapohjainen selvitystyö. Keskustelun lähtökohtana ja tavoitteena pitää olla hyvän työelämän edistäminen.

Luova tuho

Luovaa tuhoa voidaan edistää yritystukipolitiikkaa uudelleen kohdentamalla sekä parantamalla työntekijöiden muutosturvajärjestelmää ja aikuiskoulutusjärjestelmää. Tutkimus- ja kehityspanoksien pitää edistää uudistumista ja uusien työelämäinnovaatioiden syntymistä, ja rahoituksen tulee olla riittävällä tasolla.

Lisätiedot Leila Kurki
työllisyyspoliittinen asiantuntija
leila.kurki@sttk.fi
0400798959